

NA CESTE K POROZUMENIU

**Slovenská literatúra
pre deti a mládež 2012**

Timotea VRÁBLOVÁ sa narodila 8. júna 1968. Je vedeckou pracovníčkou Ústavu slovenskej literatúry SAV. Zaoberá sa slovenskou literárnou kultúrou 17. – 18. storočia. Detskú literatúru a Psychológiu detského diváka prednáša na Vysokej škole múzických umení. Venuje sa tiež projektom tvorivého čítania detí a mládeže. Je prezidentkou Slovenskej sekcie Medzinárodnej únie pre detskú knihu IBBY.

Ako čítať, čo čítať, prečo čítať? Podobné otázky sa ozývajú v širšej i odbornej verejnosti a súvisia s dlhodobo ohlasovanou krízou čítania či, lepšie povedané, s krízou schopnosti čítať. Aj minuloročná knižná produkcia čiastočne odráža rôznorodé názory či prístupy, ako vyriešiť tento problém. Pri niektorých knihách cítiť snahu „nadbehnúť čitateľovi“, ponúknuť mu ľahšiu, rýchlejšie stráviteľnú formu textu. Iné publikácie reprezentujú stanovisko, podľa ktorého sa čitateľ formuje prostredníctvom vyššej kvalitatívnej úrovne knižnej tvorby. V každom z názorov je kúsok pravdy. Ak hľadáme to najpovrchnejšie riešenie, aby dieťa konečne vzalo knižku do rúk, stačí nám aj jednostranný typ textov ľahšieho čítania, no nižšej kvality. Čitateľstvo v pravom slova zmysle sa však formuje spolu s rozvojom vnímavosti, emocionality a rozmyšľania. Tieto procesy nie sú rýchle. Niekedy treba na ne čakať. Súvisia teda s hlbšími vnútornými pochodmi. Na ceste k porozumeniu má preto významné miesto kniha, ktorá sa dokáže dotknúť dieťaťa práve v jeho vnútri.

Míľniky

Pozoruhodné knihy, ktoré presiahli štandard knižnej produkcie za minulý rok a ktoré by sme si na ceste za porozumením mali všimnúť.

Dilógia **Tone Revajovej** *Johanka v Zapadáčiku* a *Zlom väz, Johanka!* (obe Vydavateľstvo Slovart) sa môže stať hitom. Práve pre prístupný humorný spôsob rozprávania. A tiež preto, že adresne hovorí o problémoch súčasných detí – tých každodenných starostiach, ale aj o tých závažnejších. Nejde pritom o typ sezónnej knihy, ale o hodnotný titul. Jeden z najlepších za posledné roky v žánri próz zo súčasného života.

Téma sociálnej adaptácie, ktorá sa tiahne obidvoma knižkami, sa detských čitateľov bytostne dotýka, je súčasťou ich vnútorného dozrievania. Je životným bojom aj hlavnej protagonistky obidvoch titulov, Johanky. Najprv sa sťahuje s mamou a malým bračekom z mesta do Zapadáčika. V druhej knihe zasa opačne. Musí sa vyrovnávať s viacerými vážnymi životnými zmenami naraz. Sťaženú situáciu má aj v tom, že je dieťaťom z neúplnej rodiny (otec ich opustil). Zmeny nastávajú, keď sa jej mama rozhodne radikálne zmeniť svoj život. Ani ona nemá jednoduchú situáciu, je ešte mladá – bez ukončeného vzdelania a s dvoma deťmi. Presťahuje sa na vidiek. Úmerne finančným možnostiam, ktoré vyplývajú z jej sociálnej

situácie, si môže dovoliť len spustený starý dom bez obvyklých civilizačných vymožeností. Pre Johanku to znamená náhlu a výraznú zmenu prostredia a životného štýlu. Začne chodiť do novej školy, musí si zvykať na nový kolektív. Pritom práve ona nepatrí k tým, ktorí si vedú rýchlo privyknuť. O adaptačných zmenách hovorí aj druhý diel. Keď sa už Johanka so situáciou vyrovnala, mama sa rozhodne pre nové riešenie. Za pomoci rodičov sa presťahuje opäť do mesta, aby si dokončila školu a stabilizovala sa.

Revajová je majsterka v rozprávaní. Príbeh v podaní Johanky sa odvíja ľahko. Vďaka príjemnému humoru, ktorý vychádza z bystrosti a ostrovtipu malého „táradielka“, sa čitateľ môže cítiť vtiahnutý a zainteresovaný. Pri modelovaní postavy Johanky autorka zvládla psychologickú stránku do takej miery, že jej rozprávanie evokuje pocit autenticity a otvorenosti. Človek má pocit, že sa naozaj rozpráva s desaťročným dievčaťom. Pritom očami Johanky dokáže Revajová zaznamenávať aj zložité problémy a vnútorné procesy, ktorými rodina prechádza. Ich komplikovanosť sa dá z jej rozprávania identifikovať. Autorka pritom nezaťažila príbeh neúmerným vysvetľovaním a ani neubieha do páťosu.

Čo môže byť stabilným pre malé dievčaťko uprostred virvaru životných zmien a nestálosti? Snaha o vzájomné porozumenie v rodine, obojstranné úsilie udržať a rozvíjať pevné puto medzi blízkymi. Pozitívny výsledok pritom nie je „a priori“ daný. Treba oň bojovať. Čitateľ je svedkom toho, ako sa kvalitatívne mení vzťah mamy a dcéry, ako Johanka dozrieva, učí sa nemyslieť len na seba, ako sa upevňuje jej sebavedomie a dokonca i sociálna zrelosť. Revajovej sa podarilo presvedčivo vyjadriť, že vďaka kvalite rodinných vzťahov dokážu ľudia prežívať pocit bezpečia a zázemia hoci aj v tej najväčšej životnej trme-vrme.

Jemné vnímanie ľudskej duše je typické pre autorský rukopis **Jany Bodnárovej**. V najnovšej zbierke poviedok *Trináť* (Perfekt) pre čitateľov staršieho školského veku venuje pozornosť problémom vnútornej citlivosti človeka. Tomu, čo ju rozvíja, ale i tomu, čo ju tlmí, prehlušuje, či dokonca zabíja. Majstrovstvo autorky spočíva v tom, že svoje rozprávanie zbytočne nekomplikuje. Text si zachováva komunikatívnosť, prirodzenú plynulosť a autenticitu.

Jedným z autorkiných podstatných výrazových prostriedkov je imaginácia. Už v raných rokoch detstva nás fantázia privádza k prieniku hmatateľného a nehmatateľného súcna. Pomáha nám obsiahnuť tie oblasti skutočnosti, ktoré ešte nie sme schopní vnímať alebo im

nevieme porozumieť. Bodnárová fantáziu opätovne využíva na to, aby čitateľa, v tomto prípade už dospievajúceho človeka, zaviedla na tie cesty, ktoré sú mu možno ešte menej známe z autopsie alebo na ktoré by sa možno sám ani nevydal. V symbolickej podobe sna takúto cestu uskutoční hrdinka úvodnej poviedky *Lea a Le*. Lei sa v záhrade odrazu pred očami objaví tajomná priesvitná bublina. V nej vidí vesmírnu Le, dievčinu takmer navlas podobnú sebe. Ich stretnutie odkrýva Leinu skrytú túžbu po priateľskom súznení a porozumení. Možno i po priateľstve k sebe samej.

Pre čitateľov týchto poviedok je poznávanie vzťahových rozmerov bytosti podstatné. Vo viacerých Bodnárovej textoch nachádza čitateľ zvláštne typy hrdinov, vymykajúcich sa z davu. Niekedy tým, že sú osobití. Inokedy ich jedinečnosť podčiarkuje hendikep. V autorkinom podaní sú takíto ľudia kľúčové osobnosti, či vlastne ľudia s veľmi vzácnym životným povolaním. Sú akoby kľučári do tých priestorov našej bytosti, ktoré by bez pomoci pravdepodobne zostali uzamknuté. Túto neobyčajnú skúsenosť zažíva dospievajúca Tamarka, keď sa do ich domu prisťahujú susedia s mentálne postihnutou dcérkou Peťou. Petin spôsob vnímania je pre Tamaru spočiatku strašidelný, možno i odpudzujúci a súčasne v niečom príťažlivý. Rozhodujúci okamih, v ktorom obidve dievčatá nájdu vzájomné porozumenie, nastáva na Štedrý večer: „...počula som zvuk z chodby. Pripomínal škrabkanie na dvere. Žeby tá túlavá mačka z pútnice? Mačka nikoho? Vlastne Petry? Cez kukátko sa tlačila len tma. Škrabkanie však neprestávalo. Opatrne som otvorila dvere. Pri nich stála Petra:

„Petra! Zbláznila si sa?“ / „Počula som pavúkov chodiť po stene... na chodbe... Nedali mi spať.“ / „Škrabala som sa vo vlasoch. Netušila som, čo mám na tú hlúposť povedať. Petra vtedy natiahla ku mne ruku. / „Doniesla som ti toto,“ naširoko sa usmievala. / „A čo je to, prosím ťa?“ / „Zvonček. Pre teba. Lebo je Štedrý večer. Urobila som. Zo slamy. Počúvaj. On zvoní,“ vravela kostrbato. Ruku mala studenú, keď sa dotkla mojej. Ktovie, ako dlho tu stojí. Zbláznila som si mikinu a prehodila som ju cez jej plecia. / „Veď ochorieš!“ / „Ja som zdravá.“ / „Veď áno. Ale môžeš prechladnúť.“ Aj v citovanom dialógu možno pozorovať mnohovrstevnatosť Bodnárovej autorskeho jazyka. Napríklad, pri znázorňovaní javov – škrabkanie ako mača aktivuje zmyslovú predstavivosť (kvalita zvuku), jeho emocionálny dosah (pocit z predstavy blúdiaceho mačafa) a súčasne i jeho symbolický rozmer (významy a predstavy, ktoré sa viažu na hrdinku Petru). Autorka dokáže rozvíjať širokú pocitovú škálu.

Prečo bábika Aida začala rozprávať? Tak som si pre seba, pracovne, nazvala titul inej pozoruhodnej knižky **Mestečko Fajnorovo** (Perfekt) doteraz neznámej slovenskej spisovateľky **Sary Nui** (vlastným menom Dagmary Slovákovej). Jej rukopisy začali vychádzať až po jej predčasnom odchode zo života (*Tonino – Pieskový šaško*, Perfekt 2010). Už debut upútal nápadnými ilustráciami v prevedení autorskej dvojice Ján Slovák ml., Ján Slovák st. Aj **Mestečko Fajnorovo** vychádza v zaujímavom vizuálnom koncepte spomínaných ilustrátorov. Ilustrácie v tomto prípade akcentujem o čosi viac, pretože zohrávajú dôležitú úlohu pri celistvom vnímaní príbehu. Pomáhajú totiž čitateľovi vstúpiť do neobvyklého príbehu: zdanlivo fantazijného, no pritom s veľmi zreteľným reálnym pozadím.

Spôsob narácie je možno v niečom ovplyvnený autorkinou profesiou psychiatricky. Namiesto kapitol člení príbeh na záznamy, takže rozprávanie pripomína akýsi „vnútorný“ denník. Nie denník každodenných udalostí, ale pocitov, introspekcií, voľného prúdu obrazov, ktoré symbolicky vyjadrujú vnútorné stavy, hnutia, ale aj premeny. Miestami sú blízke surrealistickým „blúzneniam“, vidinám, snom. Majstrovstvo autorky sa prejavilo v tom, že pri tom všetkom dokázala udržať koherenciu, celistvosť svojej výpovede.

Protagonistkou nevšedného rozprávania je malé bezmenné dievčatko. Absencia mena obyčajne signalizuje problémy v oblasti identity, či už osobnej alebo sociálnej. V tomto prípade je to dôsledok traumatizujúcich okolností (straty rodičov, komplikovaných vzťahov a reakcií okolia na udalosti, ktoré zrejme so stratou súviseli). Jej príbeh zaznamenáva proces, či vlastne sériu psychických procesov, cez ktoré sa dievčatko dostáva z posttraumatického stavu, vnútorne sa „navráti k sebe samej“ a vytvorí si väzbu aj k svojmu okoliu. Napokon znova začne hovoriť. Kvôli bolestivým zážitkom totiž stratila reč. Na tejto „ceste“ ju sprevádza nevšedná, svojím spôsobom zázračná bytosť – rozprávač, a tiež jej bábika Aida, ktorá načas slúži ako „hovorca“ dievčatka. Rozprávač je nielen sprostredkovateľom príbehu, ale sám doň aj aktívne vstupuje a v kritických chvíľach pomáha dievčatku i ostatným Fajnorčanom.

Možno sa natíska otázka, či nejde o príliš komplikované čítanie pre detského adresáta. Spôsob symbolického, obrazného rozprávania je v tomto prípade vhodným riešením. Autorkine obrazy navodzujú bezpečný kontakt a blízkosť, ktoré sa spájajú najmä s postavou rozprávača. Je totiž takmer jediným z okolia dievčatka, ktorý zotrváva v jeho blízkosti. Niekedy osobne, inokedy prostredníctvom svojho zázračného oka, ktoré môže voľne nechávať v priestore, ak chce niečo pozorovať alebo ak chce zostať v kontakte. Rešpektovanie miery blízkosti je pritom rozhodujúcim spôsobom prístupu. Autorka múdro nadradzuje význam osobnej blízkosti nad kontakt prostredníctvom zázračného oka.

Imaginatívne a značne členité rozprávanie je motivicky bohaté na odkazy a symboly. Významovo prepájajú jeho reálnu i iracionálnu rovinu. Z hľadiska detského čitateľa je v tomto prípade dôležité, že autorka symbolicky vymedzila hranice medzi reálnym a iracionálnym. Napríklad, rozprávač navštívi dom, kde dievčatko býva. V imaginatívnom priestore, z ktorého sa dá využiť súvislosť s vnútróm dievčatka, sa dejú čudné veci: „Pri stene vľavo stála majestátna knižnica plná starých kníh. Niektoré boli aj staršie odo mňa, a to už je čo povedať. Raz mi dokonca jedna povedala: - Zdravím ťa, mladý muž.

Keď som ju však chcel zobrať do ruky, rozsypala sa na prach a vietor ju odniesol preč. Márnosť nad márnosť. Vtedy som si uvedomil, že aj ja môžem tak skončiť. Načo však myslieť dopredu, zdravie mi ešte slúži a bez Rozprávača by predsa nemohol existovať tento príbeh, no nie?“

Na presné rozlišovanie fiktívneho a reálneho nie sme vždy v autorskej rozprávke zvyknutí. V tomto prípade ide o funkčný postup. Príbeh sám je fikciou. Ireálne obrazy sú fikciou vo fikcii. Postupne sa niektoré z nich stávajú zreteľnejšie, ba spätne nadobúdajú aj novú, reálnu podobu podľa toho, ako sa dievčatko udomáčkuje vo svojom živote. Napriek komplikovaným problémom príbeh nepôsobí ťaživo či smutne. Autorka poukazuje na to, že aj v smutných životných okamihoch môžeme prežívať niečo povznášajúce a veselé.

Rozprávka o oslíkovi (Trio Publishing) **Jána Milčáka** je symbolickou rozprávkou o obmedzenej moci zla, deštruktívneho a brutálneho. Víťazstvo patrí všetkému a všetkým, ktorí konajú z úprimného vnútra, z priateľstva a z lásky. Prostredím Milčákovho príbehu je starobylé mesto niekde na Slovensku (pretože sa dá odtiaľ pešo dôjsť na trh do Levoče). Mesto tyranizuje pažravý pes Orlando. Požiera domy, lavičky a všetko, čo patrilo k jeho prirodzenému koloritu. Namiesto toho sa prostredie zaplňa činziakmi a reklamnými tabuľami. Ľudia tak prichádzajú o svoje vlastné bývanie. Nenásytnosť Orlanda likviduje charakter mesta. Nikto nemôže zastaviť jeho „zločinnú“ aktivitu, dokonca si na to netrúfajú ani strážcovia zákona. V meste žije aj maliar Cyprián, v istom zmysle zázračný človek. Čokoľvek namaľuje, ožíva. Takto sa mesto zaplňa novými obyvateľmi: svojským kocúrom Kilimandžárom, hrbatým dievčatkom Dorotkou či

oslíkom Mudrcom. Milčák buduje rozprávkový priestor kontrastne, postupne odkrýva paradigmu dobra a zla.

Dobro a zlo v Milčákovom príbehu majú nielen svojich nositeľov, ale spájajú sa aj s filozofickou kategóriou trvania. Zlo je pominuteľné, a teda dočasné. Tento atribút je zjavný z toho, ako sa mesto zaplňa povrchnými reklamami vyjadrujúcimi krátkodobé módné hity a trendy. Oproti tomu rovina dobra je neprerušiteľná, vyznačuje sa kontinuitou, ktorá sa nesie aj ponad časové hranice, má charakter večnosti. Vďaka tomu sa Cyprián s priateľmi z obrazov môže stretnúť s dlhovekým starčekom Simeonom, tajomnou postavou, ktorá akoby žila v meste od nepamäti. Priateľstvo spája Simeona s Cypriánom a jeho druhmi. Aj preto môžu prekonávať hranice reálneho priestoru a spolu so starčekom sa ocitnúť v nádhernej vidine. Hranice času prekonáva aj priateľ všetkých maliarov, podomový obchodník, ktorý navštevuje maliarov už viac ako storočie.

Prítomnosť dobra sa v príbehu prejavuje aj spomalením rozprávačského tempa, nie však na úkor plynulosti rozprávania. Dobro je spojené s hľbaním, vnímaním, plným vychutnávaním života – autor primerane volí reflexívnejší štýl. Zlo, kontrastne k tomu, sa prejavuje ako dynamický živel. Prejavom dobra je aj tvorivosť. Spája sa s umením a so schopnosťou umenie vnímať. Jedno i druhé sa v Milčákovskej rozprávke podporujú. Vďaka tvorivosti sa veci harmonicky spájajú. Tvorivosť stojí aj voči nehumánnej uniformite, ktorá prichádza pôsobením Orlanda v podobe rastúcich panelákov. Harmónia a disharmónia sa prejavuje v konfrontácii symbolických „obrazov“ príbehu – napríklad v protiklade medzi víziou starčeka Simeona a meniacim sa priestorom mesta po Orlandovom zásahu, ale aj tým, že umelecké výtvy dokážu poraziť silu zla. Kocúr Kili-mandžáro odláka Orlanda do bažín a oslobodí mesto. Maliar Cyprián mesto odznova začína tvoriť prostredníctvom svojho umenia, teda maľuje svoju vidinu.

Milčákov rozprávanie nemá typicky lineárnu podobu. Príbeh sa rozvíja preskupovaním rôznych významových rovín. Referenciami na iné príbehy (z minulých kníh) a náznakmi udalostí. Inokedy to môže byť aj sprostredkovaný vstup do konkrétneho obrazu, ktorý maliar Cyprián práve maľuje. Zaujímavým aktérom rozprávania je postava pani Agáty. V príbehu zdanlivo nemá výraznú úlohu. Prítulnosť Orlanda k nej naznačuje, že by mohla mať väzbu s negatívnymi silami v meste. Potvrdzovalo by to aj povýšené správanie voči maliarovi Cypriánovi a jeho druhom. Autor určil Agáte špecifickú úlohu: je nositeľkou zvuku. Jej klopanie opätkami po meste navodzuje príznak konfrontácie síl. Objavuje sa zdanlivo nemotivovane, ako refrén. Príznačne Milčákovmu mysleniu je ku klopaniu pani Agáty zasa protikladné radostné klopanie oslíka Mudrca. Komplikovaná autorská stratégia môže byť pre dieťa recepcie náročnejšia. Vďaka silnej emocionalite rozprávania by sa však v príbehu nemalo stratiť.

Pozoruhodnou je obrázkovo-slovná publikácia **Slávky Liptákovéj a Fera Liptáka Dierožrút** (Vydavateľstvo Slovart). Dierožrút je fantastická postavička, ktorá sa príznačne svojmu menu živí prázdnotou dier. S prázdnotou sa aj v ľudskom živote spájajú charakteristické vlastnosti – nenásytnosť a rozpinavosť. Podobne je to aj s Dierožrútom. Zdá sa, že nič nedokáže úplne zasýtiť jeho hlad. Opúšťa svoj dom a rodinu a vydá sa do sveta, aby si našiel dostatok obživy. Podobne ako všetky putovania v rozprávkach, má jeho cesta iniciačný i transformačný charakter. Na ceste zažije veľa objavov, zhltnie množstvo dier rôznorodého charakteru. A predsa: jeho hlad sa neutiší. Naopak, je stále silnejší. Dostáva sa až do vesmíru, k povestným čiernym dieram. No ani tie mu nestačia. Jednotlivé epizódy z Dierožrútovho putovania sa spájajú s výrokmi, frazeologizmami, ktoré sa významovo priamo i nepriamo viažu k pojmu diera (nemáť kúska srdca, nechať si za korunu vráť koleno, mať deravú pamäť).

Pre Dierožrúta sú vždy novým poznaním, navádzajú ho na cestu. Jeho prvotnou motiváciou objavovať je vidina ďalšieho „úlovku“. Tak sa stáva aktérom absurdných situácií. Ich spoločným menovateľom je vnútorná prázdnota. Paradoxne tomu, práve tú jediná „dieru“ Dierožrút nedokáže objaviť...

Príbeh Dierožrúta je pre detského čitateľa recepcie náročný. Imaginatívna línia príbehu je však otvorená obrazotvornosti dieťaťa. Určite nebude schopné analyzovať filozofický či etický kontext knižky. Čitateľné je však márne putovanie Dierožrúta v spojení s jeho nenásytnosťou a v závere jeho túžba po domove ako po zázemí, v ktorom dokáže prežívať radosť zo života.

Knižka **Daniela Heviera KR.V alebo Krajina V. čiže Kráľovná Viktória** (Trio Publishing) vznikla ako súčasť projektu, pri ktorom autor spolupracoval s deťmi s diagnózou hemofilie. Tie napokon knihu aj ilustrovali.

Ako môže chlapca zraziť na zem obyčajné štuchnutie? A ešte tak, že stratí vedomie? Je vari padavka? Nie, ten chlapec je NIEKTO! Chlapec s víťazným menom: VIKTOR KRÁĽ! Navyše taká silná osobnosť, že si trúfne vziať do školy tričko s provokatívnym nápisom: No Teachers. Niežeby sa tým hlúpo búril proti autorite. Je v tom kus jeho schopnosti nepoddať sa. Napokon, učiteľka Kissová dokázala z nápisu na tričku vystať celú hodinu a žiaci sa učili o rôznych cestách prekladu tohto výrazu. Viktor preukázal svoju silu, keď víťazne niesol aj následky svojej provokácie – musel odučiť celú hodinu biológie na tému krvného obehu. Pritom sám je hemofilik!

Hevier je majster v tom, ako rozohrať priestor, premeniť príbeh na živý, pulzujúci, provokatívny, objavný a objaviteľský. A to aj v prípade, že ide o knižku „ušitú na mieru“ projektu, teda „účelovú“, ktorá má informovať čitateľov. Príbeh možno vždy funkčne využiť ako ilustráciu problému. Hevier však nezostáva v prvoplánovom didaktizme.

Autor vychádza z čitateľovej neskúsenosti. Je na tom podobne ako Viktorovi spolužiaci. Ani tí netušia nič o jeho diagnóze. Nevedia, že Viktor je hemofilik, a už vôbec nie, čo to znamená. Ale čo vlastne znamená žiť s týmto problémom? To si zdravá časť populácie nevie nikdy úplne predstaviť. Vecné informácie pomôžu len čiastočne. Nikto z nás totiž nemá autentickú predstavu o životnom zápase takýchto ľudí, o ich pocitoch z pádov i z opätovného vstávania. Hevier tento náš hendikep prekonáva: aktivovaním obrazotvorných mechanizmov. Vytvorí reálny aj paralelný príbehový priestor. V reálnej línii príbehu sa postupne zoznamujeme s problematikou diagnózy. Autor nás nechá prejsť i priestorom nemocnice, oddelením hematológie, dozvedáme sa o spôsobe života hemofilikov. Formou skúsenosti však môže byť aj čitateľský „kontakt“ s imaginatívnym, paralelným priestorom. Príznačne pre Heviera ho stvorí už samotné slovo a v tomto prípade aj meritum samotného problému: krv. Slovo v Hevierovej tvorbe je zázrakom, má životodarnú schopnosť a dýcha tajomstvami a neobjaveným územím. V živej substancii slova KRV môže pulzovať mnoho významov, javov, okolností (napr. krtkovo víťazstvo, krádež výťahu, kronika vetra, krátky vtíp, Kráľovstvo Všeličo). V našom prípade je v ňom ukrytý aj odkaz na kráľovnú Viktóriu, prvú známu osobnosť, ktorá hemofiliu rodovo prenášala. KR.V je totiž okrem iného aj Kráľovstvo kráľovnej Viktérie. Krajina, ktorá je vo vojnovom stave (zápas o život je stav, ktorí hemofilici bežne prežívajú). Bojuje proti kráľovstvu VRK, teda Veľmoci rozliatej krví, ktorej vládne VRK Maximálny, vojvoda. V čom spočíva podstata vojny? Kým poddaní kráľovnej Viktérie sa snažia krv strážiť a ochraňovať, VRK sa snaží krv preliať a ukradnúť. Získavajú z nej totiž vzácny kov. Konotácie k tomuto obrazu sú bohaté: od samotného problému diagnózy – krvácavosť, až po následné prelievanie krvi alebo možno i evokovanie nelegálneho obchodu s krvou (moja

obrazotvornosť). V protikladne postavených hodnotách obidvoch kráľovstiev zaznieva aj etický problém: „keď sa ľudská krv zmení na vzácny kov, ľudia vychladnú. Budú studení a kovoví. Zmenia sa na poslušné mašinky v rukách vojvodu. A o to mu ide: o moc nad celým svetom“.

Zápas dvoch kráľovstiev v imaginárnom priestore je prepojený aj s reálnou líniou príbehu. Nielen tým, že do paralelnej ríše vstupujú hrdinovia z reálneho príbehu, ale aj prepojením dejov v obidvoch svetoch. Tým sa riša reálna a imaginárna vzájomne ovplyvňujú. Paralelný svet slúži Hevierovi na vyjadrenie hodnôt. Z úst kráľovnej Viktórie si deti vypočujú povzbudzujúce posolstvo o tom, ako hendi-kep, ktorý hemofília sama osebe prináša, môže zdravým ľuďom pripomínať hodnotu krvi.

Cesty skúseností a životných dobrodružstiev

Prelomom v živote dieťaťa je nástup do školy. Nielenže sa učí pracovným návykom a disciplíne, no konfrontuje sa tiež jeho identita, sebavedomie a sociálna zrelosť. Téma adaptácie na školský život sa objavuje aj v knižke **Jána Turana Smelá Apolienka** (SPN – Mladé letá). Autor opätovne kombinuje básnický a prozaický text. Pre detského čitateľa je to produktívny prístup. Pre čitateľa – začiatočníka podnetný. Striedanie veršov s prózou je dynamické. Autor prostredníctvom neho navodzuje istý rytmus čítania. Ráta dokonca s poetickými intermezzami pre oddych.

Hlavnou protagonistkou príbehov je Apolienka, dievčatko so starodávnym, dnes už nezvyčajným menom. Aj kvôli nemu tak trochu bojuje o svoje miesto v školskom kolektíve. Nejde len o jej pocit výnimočnosti pre meno, ale aj o konfrontáciu hodnôt kolektívu s tými, ktoré jej boli vstúpované v rodine. Turan na túto tému nementoruje. Svoje názory vyjadruje prostredníctvom básničiek; apeluje teda na zážitkovú, emocionálnu rovinu adresáta. Napríklad báseň o bojazlivej prepeličke, ktorá sa učí lietať, až napokon vzlietne, symbolicky znázorňuje rast dieťaťa. Príťažlivé sú najmä lyrické momentky z prírodného prostredia. Slabšie sú epické básne a tie, v ktorých autor presadzuje svoj myšlienkový koncept na úkor básnického výrazu (*Múdre vranky, Deduško lesník*). Pútavou formou komunikácie s detským čitateľom je slovná hra, Turanov typický výrazový prvok.

Nový titul **Kvety Daškovej Peťka, ja a osem medvedíkov** (Q 111) je určený začínajúcim čitateľom. Prináša úsmevné príhody dvojičiek Peťky a Arnolda. Ich rozprávanie začína mudrlantsky – od počiatku, teda od momentu, keď ich mama privádzala na svet za asistencie vyplašeného otecka. Slovné hry vyvolávajú prekvapenia, nečakané dejové zvraty, osobitý pohľad hlavných protagonistov na situácie v každodennom živote rodiny. Kniha je napísaná sviežim, primerane dynamickým a príťažlivým štýlom.

Knižka **Emila Borčina Rozprávka o kométe** (Vydavateľstvo EBEN) je fantastickou rozprávkou, prostredníctvom ktorej autor konfrontuje hodnoty súčasnosti. V mestečku Ringišpírovce zažijú zrazu úžasnú udalosť. Miestny Hvezdár pri svojich pozorovaniach objaví kométu. Zo svojho objavu chce, samozrejme, vyťažiť. Možnosť vidieť prelet kométy sa stáva mediálnou udalosťou, šou, na ktorej sa dá dobre zarobiť. Podobný plán, len na iné účely, majú však aj rôzne miestne „loby“: Bohatý, ktorý potrebuje sýtiť svoj pocit, že si môže ako prvý „vyobchodovať“ aj kométu, prípadne Mocný, ktorý sa rozhodne prostredníctvom kométy vládnuť a Hvezdár mu má k tomu dopomôcť. Situácia sa napokon vyrieši rozprávkovo aj vďaka Rozprávkarovi, teda rozprávačovi príbehu, vďaka vesmírnemu princovi i tomu, že kométa Alžbeta s citlivou rozprávkovou dušou

odmietne vstúpiť do vesmírneho priestoru, v ktorom je koncentrovaná toľká ľudská zlovoľa a nespravodlivosť. Príbeh má pekné etické posolstvo. Škoda, že autor bol možno až priveľmi sústredený na etický kontext svojho rozprávania. Text pôsobí ako konštrukt a postavy sú schematické.

Dobrodružným príbehom šitým na mieru dospelému čitateľovi je **Tajomstvo Čierneho dvora** (Trio Publishing) **Jána Uličianskeho**. Tajomstvo je nielen súčasťou názvu, ale aj kľúčovým slovom celého príbehu. Záhadami sa to len tak hmýri. Záhadný je kaštieľ Čierny dvor blízko novej vilovej štvrte. Tesne pri ňom sa usadia dve od počiatku rivalské rodiny Nerovci a Černí. Už súvislosť ich mien s názvom kaštiela akosi predurčuje sled dobrodružstiev a záhad. Symbolické je aj významové spojenie krstných mien dvoch hlavných protagonistov, mladého Paola Nera, ktorý sa s rodičmi prisťahoval na Slovensko z Talianska, a Petra Čierneho, Paolovho suseda. Zatiaľ čo dospeláci oboch rodín žijú v napätých až nepriateľských susedských vzťahoch, chlapci sa postupne skamarátia a spoločne sa pustia do objavovania okolia. Privádza ich to k mysterióznej histórii kaštiela, k dobrodružným a primerane nebezpečným výpravám do jeho tajných častí. Zručný a skúsený autor Uličiansky dokázal navodiť napínavú atmosféru. Na jednej strane používa pátračskú precíznosť a logiku. Obaja chlapci sa na každú výpravu dôsledne pripravujú. „Mozgom“ pátračských projektov je pritom Peter, ktorý sa necháva inšpirovať detektívkami. Pocit dobrodružstva sa však odvíja od nepoznaného, nekontrolovateľného či prekvapivého. Na navodenie týchto pocitov Uličiansky využíva inštrumentárium hororu (tajomná chodba, dve kostry, nebezpečenstvo zavalenia chlapcov v chodbe počas výpravy; novogotický kaštieľ v anglickom slohu s mysterióznym Schwarzim a s kryptou grófa pripomínajú i gotické romány), mysterióznosti (tajomnosť kaštiela, tajomné prepojenie mien, rodinné tajomstvá – napr. utajované onkologické ochorenie), dokonca sa v ňom vyskytne aj kriminálny prípad – vražda dvoch chlapcov, ktorých kostry sú v tajnej chodbe, a jej spojitost s bláznivým Schwarzim.

Paralelne s pátračskou časťou príbehu sa začína boj o záchranu kaštiela medzi verejnými aktivistami a obchodnými skupinami, ktoré chcú kaštieľ zrekonštruovať a využiť na vlastné ciele. Uličianskeho román je teda nielen dobrodružným rozprávaním, ale v primeranej miere kriticky zobrazuje aj negatívne spoločenské javy – nekalé praktiky obchodovania, manipuláciu s nehnuteľnosťami i s verejnou mienkou. Autor pracuje súčasne v mnohých rovinách a paralelne rozvíja viacero problémov. Preto je jeho rozprávanie prekomplikované; niektoré témy sa objavujú akosi navyše.

Povestné míle

Zbierka povestí **Jozefa Lenharta Čierne zlato. Povesti z Horno-nitria I.** (Trio Publishing) vychádza v osobitnej edícii vydavateľstva *Čítanie s porozumením*. Autor v nej preukázal vysokú mieru invencie a literárneho majstrovstva. Povesti nepredstavujú pre všetky deti čitateľsky jednoduchý žáner. Autor sa pokúsil priblížiť ich aj prostredníctvom osobných spomienok, ktoré ho s jednotlivými povestami spájajú. Komunikácii s adresátom napomáhajú aj opisy historických súvislostí, ktoré sa na povest viažu. Autor sa prejavil ako znalec tohto žánru. Aj to mu umožnilo literárne spracovať materiál do takej podoby, ktorá je povesti prirodzená. V jeho autorskom jazyku sú pritom funkčne zdôraznené tie prvky, ktoré stimulujú napätie a emocionálny náboj rozprávania, a to spôsobom, ktorý môže byť blízky a stimulatívny aj vzhľadom na nižšiu vekovú úroveň adresáta.

V edícii *Povestová mapa* vyšla zbierka povestí **Zuzany Šinkovicovej Kráľovská koruna** (Vydavateľstvo Maticy slovenskej),

ktorá predstavuje povesti a rozprávky z Nového Mesta nad Váhom a okolia. Vynikajúcu úroveň dosiahlo vydanie **Karpatských povestí** (Vydavateľstvo Maticy slovenskej) **Petra Urbana**. Autor kultivovane podáva rozprávania slovenské, české, maďarské, poľské, ukrajinské i srbské. Podobne možno hodnotiť aj zbierku **Turčianske povesti** (Vydavateľstvo Maticy slovenskej) **Jozefa Tatára** a **Vinohradnícke povesti** (Vydavateľstvo Maticy slovenskej) autorskej dvojice etnologičky **Dobroslavy Luknárovej** a spisovateľky **Zuzany Kuglerovej**. Autorky sa orientujú na lokalitu Rače. Publikácia je akousi rozšírenou podobou edície *Povestová mapa*. Okrem samotných povestí obsahuje aj básničky o víne, pranostiky, vinárske recepty, múdroslovie, spomienky a informácie o vinohradníctve.

Goralská rozprávka **Pastierik na zlatom voze** (Goralinga) v podaní **Viktora Majerika** je vlastne reedíciou autorovho textu (Mladé letá 1966). Pozornosť si zaslúži ako pilotná publikácia novej edície *Rozprávačka*. V nej chce vydavateľstvo sprístupniť detským čitateľom folklórne rozprávky z rôznych regiónov Slovenska. Súčasťou edície však budú aj odborné publikácie venované tomuto žánru.

Cesta od poézie a k poézii

Zoologické MYŠlienky **Petra Kubicu** (Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov) sú podľa názvu príslubom hravej poézie pre začínajúcich čitateľov na tému zvierat. Hravý zámer však presahuje pointu a prerastá v samoúčelnú a prázdnu hru so slovom. Hra sa u dieťaťa prirodzene spája s obrazotvornosťou. V prípade takých výrazov, ako „ikry išli istým krokom“, môžeme hovoriť len o mechanickej hre so zvukom bez významu, napokon zrejme i bez asociatívneho obrazu. Autor na veľmi slabej úrovni zvláda aj techniku veršovania.

Zbierka básničiek a riekaniek **Šla dážďovka na ryby** (Forza Slovakia) od **Zdenky Lacíkovej** je určená začínajúcim čitateľom. Je typom konvenčných krátkych veršovačiek s humornou pointou. Chýba im výraznejšia básnická invencia. Mnohé z textov sú poznačené trivializmom a popisnosťou.

Zbierka **Básničky do detskej izbičky** (Príroda) **Alice Náhlíkovej** je určená najmenším čitateľom. Autorka tematizuje prostredie dieťaťa, jeho život v rodine. Harmonickým spojivom dieťaťa so svetom je láska. Autorka sa zatiaľ nepodarilo dosiahnuť úroveň poetickkej invencie. Jej texty sú vlastne len veršovačkami, mnohokrát i slabších parametrov.

Danuša Dragulová-Faktorová a **Danuša Dragulová st.** vydali spoločne zbierku zhudobnených básní pre menších čitateľov **Veveříčky z (luna)parku** (DAXE). Piesne sú publikované i s notovými zápismi. Pritom Danuša Dragulová-Faktorová vydala ešte samostatne zbierku básničiek, hádaniek, pesničiek a doplnovačiek pre začínajúcich čitateľov pod názvom **Z leta vanie cestovanie** (DAXE). Jej typický autorský rukopis sa prejavil v obidvoch publikáciách. Autorka má rada slovné hry a prekvapivé zvraty. Jazyková ekvilibristika u nej pritom niekedy presahuje únosnú mieru, prestáva byť funkčná a významotvorná.

Bola raz jedna škola (a iné školoviny) (Matys) **Ľubice Kepštovej** je v prevažnej miere zbierka básní, hádaniek a prísloví s drobnými príbehmi. Ich hlavnou témou je „školovina“ a všetky možné ďalšie veci, ktoré sa s problémom prvého školského roka spájajú. Kepštová je citlivá pozorovateľka detskej duše, o čom svedčia lyricky ladené a motivačné básničky i svieže drobné príhody. Prozaické texty pomáhajú navodzovať predstavu plynutia školského roka. Básničky sprostredkujú jeho atmosféru.

Knižka **Juraja Kuniaka** **O stratenej rukavičke** (Skalná ruža) je postavená na dvoch príbehoch o jednej stratenej rukavičke. Ten

prvý je o Matejovi, ktorý hľadá v snehu svoju stratenú rukavičku. Pritom mu hrozí, že sa sám stratí. Stratená rukavička však posluži zvieratkám, ktoré v nej nachádzajú domov. Autor citlivo približuje situáciu malého hrdinu, aktivizuje obrazotvornosť dieťaťa, aby mu priblížil príbeh a pomohol mu vcítiť sa do jednotlivých situácií.

V tomto roku si pripomíname významné výročie – 1150 rokov od príchodu sv. Cyrila a Metoda na Veľkú Moravu. **Daniel Pastirčák** inšpiratívnym básnickým spôsobom približuje význam ich misie v knižke **Slovo pred Slovom. Proglas pre deti a ich rodičov** (Literárne informačné centrum). Ako názov napovedá, Pastirčák sa venuje básni Cyrila, teda Konštantína Filozofa, Proglasu. Bola napísaná ako básnický predhovor k Evanjeliáru, prvému prekladu evanjeliových textov do staroslovienčiny. Autor vychádza z prekladu tejto básne od významného lingvistu Eugena Paulinyho v majstrovskom prebásnení Viliama Turčányho. Pastirčák sa vo svojej vlastnej „básnickej interpretácii“ usiluje sprostredkovať detskému (a súčasne i dnešnému dospelému) čitateľovi význam kľúčových motívov Proglasu, priblížiť ho súčasnému vnímaniu adresáta. Napriek tomu, že nás od autora samotného Proglasu delí vyše tisíc rokov, autor nachádza spoločné styčné miesta práve v podstate Slova a slova. Jeho poetický, meditatívno-reflexívny výklad odhaľuje krehké oblasti vzťahov a existenciálne prepojenie medzi Božím Slovom, slovom a ľudským vnútom. Posúva ho pritom aj do roviny detskej zážitkovej bázy. Obraznosť stavia aj na paralelách, ktoré môžu byť blízke autopsii dieťaťa. Zároveň dieťaťu sprostredkúva formu kontemplácie.

Knižka **Uspávanka pre Martinka** (BUVIK) **Ľubomíra Feldeka** je malou antológiou autorovej poézie pre deti. Aj v kombinácii s pôsobivými ilustráciami Svetozára Mydla je pekným vydavateľským činom. Hravosť, iskrivá obrazotvornosť, nečakaná pointa aktivizujú čitateľa, provokujú jeho vnímanie, intelekt i „čitateľskú komunikáciu“. Feldek pritom dobre pozná aj psychiku dieťaťa. Svoju básnickú hru často stavia na spôsobe detského rozmýšľania o svete, pričom ho prekvapivo posúva do nových súvislostí: „My sme malé zajace, / máme uši stojacie. / Naše uši podľa potreby / držia slnko hore na nebi. / Zvesíme ich – slnko zapadá, / to je našich uší záhada.“ Využíva pritom rôzne možnosti hry so slovom: homonymiu, polysémiu, paronomáziu. Pritom sa opiera aj o možnú skúsenostnú bázu začínajúceho čitateľa a spolieha sa na jeho obrazotvornosť. Básnická hra je u Feldeka poznávací a vskutku radostná aktivita.

Knižky na krátke míle či vlastne tituly ľahkého čítania

Druhé podanie (Forza Music) **Romana Brata** určené deťom staršieho školského veku odкрýva problematiku osobnej krízy deviataka Michala. Je dôsledkom viacerých závažných okolností v jeho živote: smrť mamy, nová partnerka otca, dospievanie, problémy s prvou láskou. Ktorýkoľvek z menovaných problémov by sa mohol stať dôvodom pre vážne problémy, najmä v emocionálne nevyváženom období puberty. Brat sa autorsky dostal do závozu už tým, že sa rozhodol vložiť do rozprávania „celú kolekciu“. To je závažná chyba aj pre kvalitný bestseller. Prepracovanie týchto problémov naraz, či z literárneho, či z psychologického hľadiska, vlastne ani nie je možné. Napokon, svedčí o tom psychologický portrét jednotlivých postáv. Otec po manželkinej smrti smúti, pritom voči synovi si drží istý odstup, nedokáže s ním tento smútok spoločne niesť. Aspoň takto ho vníma syn, lebo sa mu zdá, že pred ním hrá „divadielko“, len aby ho povzbudil. Zrejme mu s otcom chýba skutočné prepojenie. Smútok je vážny vnútorný proces. A tak je prekvapujúce, ako sa s ním na povrchu vyrovnáva Michalov otec. Už krátko po smrti manželky sa v jeho živote objaví

nová partnerka. Toto riešenie akoby nemalo dostatočnú emocionálnu hĺbku. Naznačuje možnosť popretia citovej bolesti zo straty? Ale potom táto rovina nie je do príbehu vôbec zapracovaná. A ako s tým všetkým súvisí necitlivá seba projekcia otcových ambícií úspešného tenistu do Michala? Psychologický kontext príbehu pláva v plytkých vodách. Čitateľ stráca prehľad už pri koncepcii Michalovej postavy. Raz sa o ňom hovorí ako mizernom hráčovi, ktorý sa v klube presadil na otcov zásah, inokedy ako o mimoriadne sľubnom tenistovi, ktorý sa, žiaľ, len pubertácky búri voči otcovým „dobré mieneným“ predstavám o jeho budúcnosti. Azda najproblematickejšia je druhá časť príbehu, v ktorej kulminuje Michalova kríza. Chlapec klame, dostáva sa do kontaktu s drogami, do rozporu so zákonom a nakoniec sa ocitne v nápravnom zariadení. Sú to mimoriadne kritické okamihy. Klamstvá, drogy i krádeže deštruktívne zasahujú osobnosť a charakter. Nie však v prípade Michala. Užho aj tieto „pády“ prejdú akosi na povrchu. Nuž, narobil kopec hlúposti, ale inak je stále dobrým chlapcom, o čom svedčia aj jeho denníkové zápisky. Napokon, na povrchu prechádzajú aj následky jeho kriminálnych činov. Na konci všetkého bez problémov vyviazne aj z trestnej činnosti, ba čo viac, je odmenený novou láskou. Pre katarziu hlavnej postavy ani čitateľa akosi niet miesta. V tomto románe totiž aj problémy nadohľadajú ľahkú „uhladenú“ podobu, a preto sa vlastne šmýkajú len po povrchu, nemajú sa ako konfrontovať s ľudským vnútrom.

Tamara Heribanová si v knižke *Misia Eva, prísne tajné* (Ikar) zvolila náročnú a, žiaľ, v mnohých prípadoch veľmi aktuálnu tému: dieťa uprostred rodinného rozvratu. Hlavná protagonistka, druháčka Eva Šidlová, čelí rodinnej kríze, ktorá nakoniec vyvrcholí rozvodom. Eva sa nevzdáva a rozhodne sa za rodinu bojovať. Príbeh je určený deťom mladšieho školského veku a z čitateľského hľadiska je ústretovo spracovaný. Heribanová člení rozprávanie na malé hutné úseky, ktoré sa ľahšie čítajú. Autorka sa pritom vždy sústreďuje na jedného hrdinu, ktorého približuje prostredníctvom určitej kľúčovej situácie. Týmto spôsobom dieťa ľahko vníma sled udalostí i charakter postáv. Napriek všetkému slabou stránkou knihy je psychologický profil hrdinov i znázornenie ozdravného procesu v manželskom vzťahu Evkiných rodičov. Výhrady mám i voči tomu, aby sa deti motivovali k intervencii do manželských vzťahov a aby týmto spôsobom bola na ne (ne)priamo prenášaná zodpovednosť za nápravu dysfunkčných rodinných vzťahov. Napriek sympatickému úsiliu autorky bojovať za súdržnosť rodín, spôsobom spracovania témy dieťaťu predkladá nereálny model riešenia problémov dospelých.

Branislav Jobus sa aj v najnovšom titule *Komisár Mrodge* (Vydavateľstvo Slovart) usiluje získať čitateľa prostredníctvom svojich typicky recesistických príbehov. V tomto prípade ide o krimipríhody francúzskeho mroža. Niektoré prechádzajú až do bizarnosti. Rozprávanie plynie hravo, zveličene, no väčšinou na povrchu.

V posledných rokoch sa na knižnom trhu objavili viaceré debuty mladých autorov. Možno privítať ich zanietenie a ambicióznosť. Román pre dospievajúcich od pätnásťročnej **Kataríny Jany Brezovanej Srdcia v sedle** (Fidentia) sa odohráva, ako naznačuje titul, v prostredí konského ranča. Osobná láska ku koňom bola pre autorku silnou inšpiráciou. Protagonistkami príbehu sú sestry Katlin a Marie, ktoré žijú spolu s mamou na ranči. Autorka sa sústreďuje na témy typické pre život dospievajúcich. Zobrazuje ich spôsobom príznačným pre vlastnú mieru životnej i literárnej skúsenosti.

Aj nový titul **Hany Koškovej Uľa-Fuľa krotí farby** (Vydavateľstvo Matice slovenskej) ponúka nenáročné čítanie, na prvý pohľad zábavne pôsobiace príhody. Hlavná protagonistka má jedenásť rokov a vyhranené názory (napríklad v otázke obliekania). Jej rodina žije v trochu voľnejšie usporiadanom režime: otec je speleológ, často je na služobných cestách a svoju neprítomnosť vynahrádza Uli „bláz-

nivými“ darčekom. Mama je tiež zaneprázdnená. Uľa zvykne bývať odkázaná sama na seba. Veľkou oporou je jej babka. Rozumie Ulinmu temperamentu a najmä výtvarnému talentu. Podarí sa jej motivovať vnučku k tomu, aby ho rozvíjala. Košková sa snažila vystavať príbeh zo zaujímavého a zábavného pôsobiacich elementov. Rozprávanie však neraz zaváňa „konštruktom“. Slabšia je aj psychologická kresba hrdinov.

Knižka *Medové príbehy* (Advent Orion) **Ľubice Brezovickej-Šebekovej** je určená pre začínajúcich čitateľov. Autorka zachytáva prázdninové dobrodružstvá troch súrodencov u deda včelára. Dedo približuje vnučatám svet včiel. Ich život je pritom podávaný ako paralela života ľudí.

V mestečku Zvieratkovo sa objaví medvedík, ktorý stratil rodičov a nepamätá si svoje meno. V Zvieratkove netrpia bezmenných zatúlanecov, a preto sa mu snažia nejaké vymyslieť. Knižka **Márie Lazárovej O medvedíkovi bez mena** (Vydavateľstvo Slovart) je určená začínajúcim čitateľom. Autorka sa v príbehu sústreďuje na vykreslenie priateľských vzťahov. Štýl rozprávania je rozvláčný a príliš zafarbený detailmi.

Autorské rozprávky **Jána Pochaniča Rozprávky do tmy** (Pro Solutions) tematicky čerpajú z každodenného života detí. Texty majú štandardnú úroveň. Ilustrovali ich slabozraké deti z Levoče. V tomto zmysle je to skvelý vydavateľský zámer.

Románový seriál **Vladimíra Štefaniča Kráľovná z Tammiru VI., VII., VIII.** (Don Bosco) vyšiel v tomto roku v ďalších troch častiach, ktoré zároveň uzavreli rozsiahly opus. Ambiciózný a náročný cieľ sa nepodarilo vždy naplniť v plnej miere kvality. Napriek tomu ide o pozoruhodný pokus.

V poradí už tretí diel *Džínsového denníka* (Slovenský spisovateľ) **Zuzky Šulajovej** pokračuje v štýle predchádzajúcich dielov. Aj v podobnej miere nižšej literárnej kvality.

Publikácie s edukatívnym zameraním

V publikácii **Matka Františka** (Karmelitánske nakladateľstvo) sprostredkúva **Damiána Baginová** deťom mladšieho školského veku životný príbeh rehoľnej sestry Františky Lechnerovej, zakladateľky Dcéry Božskej lásky. Autorka sa snaží sprístupniť tému živým spôsobom. Knižka je vhodne doplnená o motivačné otázky.

Zbierka pracovných listov (v maďarskom i slovenskom jazyku) **Šikovným detom** (SPN – Mladé letá) od **Katalin Drozdík** je určená pre deti predškolského veku. Cvičenia a hry sú zamerané najmä na rozvíjanie jemnej motoriky, ktorá je dôležitou súčasťou prípravy do školy. Autorka zbierku odporúča pre rodičov ako edukatívnu pomôcku pre spoločné trávenie voľného času.

Kniha **Ivany Jungovej Som človek!** (LADA) je zbierkou príbehov, ku ktorým autorka pripojila tvorivé listy. Knižka je zameraná na rozvoj vnímania detí.

Knižka pre šikovné detičky (Perfekt), ktorú zostavila **Katarína Trgová**, ponúka výber ľudových básničiek, hádaniek a hier. Výber je určený pre začínajúcich čitateľov (predškolákov a menších školákov). Je zostavený tak, aby deťom materiál hravo sprostredkoval. Súčasťou publikácie sú aj vystrihovacky, spoločenská hra a písmenkové pexeso. Motivačným prvkom pre prácu s knihou je rozčlenenie materiálu podľa mesiacov v roku.

Na záver by som chcela vyjadriť spokojnosť nad úrodou minuloročných slovenských kníh pre deti a mládež. Teším sa najmä z tých kníh, ktoré zažiarili po ceste. A budem sa tešiť ešte viac, ak si ich svetlo všimnú aj deti a tínedžeri a prostredníctvom nich sa opäť o kúsok priblížia k POROZUMENIU.